

Documentatie opgravingen digitaal ontsloten

Afgelopen maand is DANS begonnen met het digitaal beschikbaar maken van de documentatie van honderden archeologische opgravingen in. Dat was mogelijk nadat een subsidieaanvraag begin mei was gehonoreerd door het programma Odyssee.

Odyssee is een gezamenlijk project van de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), Erfgoed Nederland en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In de afgelopen decennia zijn in Nederland duizenden opgravingen uitgevoerd. Een grondige analyse en publicatie van het materiaal zou tot een flinke kennisvermeerdering kunnen leiden maar heeft in veel gevallen nog niet plaatsgevonden. Dankzij Odyssee kan een klein aantal beeldbepalende vindplaatsen nu alsnog worden uitgewerkt.

Het project dat DANS nu samen met de Universiteit Leiden uitvoert is een van een tiental gehonoreerde aanvragen voor kortlopend onderzoek. Het richt zich in eerste instantie op het faciliteren van de overige projecten, die betrekking hebben op verschillende opgravingen die in de vorige eeuw zijn gedaan. Het uitwerken van het Merovingische grafveld Wijchen of van het Romeinse havenfort in Velsen zijn daar voorbeelden van.

Alle betrokken opgravingen zijn vastgelegd op een veldtekening met de locatie van sporen en vondsten.

GERLO BEERNINK

Opgraving aan de Linge bij Tiel voor de aanleg van de Betuweroute. De documentatie van deze opgravingen is al gedigitaliseerd en toegankelijk gemaakt in het archiveringssysteem DANS EASY.

De laatste jaren is er al een enorme voortgang geboekt in het digitaal beschikbaar maken van juist die unieke documenten. Zo heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) al veel opgravingsdocumentatie laten scannen, wat de uitwerking veel eenvoudiger maakt. In die gevallen zijn echter dikwijls de onderzoekers niet op de hoogte van de beschikbaarheid of ze kunnen er niet gemakkelijk bij.

In het eerste deel van het project van DANS en de Universiteit

Leiden zullen daarom alle bestaande digitale veldtekeningen worden ontsloten voor de Nederlandse archeologie. Daarna volgt de fase van 'scanning on demand': nog niet gedigitaliseerde tekeningen van opgravingen die onderzoekers willen gaan uitwerken, worden direct gescand. Met deze tweeledige aanpak wordt een brede digitale beschikbaarheid nagestreefd waardoor op elk moment, in het kader van een eigen onderzoek, weer een klein stukje van Odyssee kan worden opgelost. (Marjolein van den Dries)

'KEEP' research data en games voor de toekomst

De Koninklijke Bibliotheek neemt sinds 1 februari deel aan het Europese project KEEP – en de afkorting maakt al duidelijk dat het hier gaat om 'behoud' – behoud van toegang tot digitale informatie.

Die informatie is kwetsbaar omdat hardware en software snel verversen waardoor de informatie onleesbaar dreigt te worden. In principe zijn er twee technieken om deze kwetsbaarheid te verminderen. Bij migratie wordt het bestandsformaat omgezet in een nieuw bestandsformaat en emulatie wordt met behulp van speciale software informatie in de originele context weergegeven op hedendaagse computers.

De afkorting KEEP staat voor Keeping Emulation Environments Portable, wat een nogal technische beschrijving is van wat het project beoogt: een werkwijze en gereedschappen ontwikkelen die het mogelijk maken om oude media uit te lezen en de informatie door middel van emulatie weer 'tot leven' te wekken. Het project bouwt voort op nationale initiatieven zoals het Dioscuri-project van het Nationaal Archief en de Koninklijke Bibliotheek, dat oude bestanden en programma's uit het MS DOS tijdperk weer toegankelijk maakt. Maar de bestaande emulatiesoftware is nog te complex en niet erg gebruiksvriendelijk. Bovendien is die zelf weer afhankelijk van hardware en dus kwetsbaar op de

lange termijn. Binnen KEEP wil men daarom vooral gebruiksvriendelijke software ontwikkelen die breed inzetbaar is. Zo zou elk soort organisatie op eenvoudige manier toegang kunnen krijgen tot de eigen digitale collecties in de oorspronkelijke context. De software ondersteunt het overzetten van de informatie van bijvoorbeeld diskettes naar andere dragers en heeft een virtuele laag die het mogelijk moet maken om toepassingen over te zetten op computers van de volgende generatie.

Om aanwezige kennis op emulatiegebied zo goed mogelijk te gebruiken bestaat het consortium achter het project niet alleen uit de bekende archiveringspartners, maar is ook een koppeling naar de spelindustrie gemaakt. Emulatietechnieken worden immers al jaren met succes gebruikt voor het toegankelijk houden van oude computerspellen. Met de deelname van de European Game Developers Federation (EGDF) en het Berlijnse Computerspel Museum wordt kruisbestuiving mogelijk. Andere partners zijn onder meer de Bibliothèque nationale de France (BnF, coördinator), Koninklijke Bibliotheek (KB), Deutsche Nationalbibliothek (DNB), University of Portsmouth en het softwarebedrijf Tessella. Het project heeft een looptijd van drie jaar.

<http://www.keep-project.eu>

Sinds kort beschikbaar

Het overzicht toont een aantal databestanden die recent voor onderzoekers beschikbaar zijn gekomen bij CBS en DANS. Een volledig overzicht van de CBS-bestanden is te vinden op www.cbs.nl/microdata. De bij DANS beschikbare databestanden komen

van diverse andere onderzoeksinstellingen. Deze kunnen kosteloos worden gedownload vanuit DANS EASY: <http://easy.dans.knaw.nl>. Via DANS kunnen ook de beveiligde microdata van het CBS kosteloos geleverd worden: www.dans.knaw.nl/nl/data/cbs/overzicht/

Centraal Bureau voor de Statistiek	Periode
Bestaande koopwoningen	2008
Consumenten Conjunctuuronderzoek	2008
Werkloosheidsuitkeringen	2008
Wet Inkomen en Arbeid	2008
Consumentenprijzen	2007 en 2008
Woonruimteregeister	2008
Statistiek financiën van grote ondernemingen	2007

Beschikbaar via DANS EASY

- Archeologie**
 - Enschede Usseler Es. Aanvullend Archeologisch Onderzoek d.m.v. proefsleuven (BAAC bv, 2008)
 - Vluchtige huisplattegronden. Verslag van een tweede opgravingscampagne te Rhenen-Remmerden (Archeologisch Onderzoek Leiden Archol bv, 2006)
 - Admiraalsplein. Een karterend en waarderend, inventariserend archeologisch onderzoek d.m.v. proefsleuven (Gemeente Dordrecht, 2008)
- Geschiedenis**
 - VOC Opvarenden: Personeelsadministratie VOC 18e eeuw (Enkhuizen en Hoorn)
- Sociale wetenschappen**
 - Slachtoffers van oplichting en van poging tot oplichting 2008 (Ministerie van Justitie – WODC)
 - Familie-enquête Nederlandse bevolking 2003 (Radboud Universiteit Nijmegen)
 - Beste Werkgevers Onderzoek 2001-2008 (Universiteit van Amsterdam – AIAS)
 - Inkomenspanelonderzoek (CBS – beveiligd microbestand)
 - Mantelzorg 2007 (CBS – beveiligd microbestand)

Verkenning portaal Jeugddata voer voor symposium

Bij DANS (Data Archiving and Networked Services) loopt sinds januari van dit jaar een verkenning van de behoefte aan het opzetten van één verzamelplaats voor gegevens uit jeugdonderzoek: Portaal Jeugddata. Het project bestaat uit een reeks gesprekken met onder meer dataontwikkelaars bij universiteiten en onderzoeksinstituten. Het verslag moet wensen in beeld brengen, maar ook knelpunten bij het opzetten van een eventueel portaal.

Jeugdonderzoek is in wetenschap en beleid actueel, vooral door toedoen van het programmaministerie Jeugd en Gezin dat in het huidige kabinet voor het eerst verscheen. DANS

streeft ernaar rondom het thema jeugd een groot aantal databestanden beschikbaar te maken, maar constateert ook dat van veel projecten de data minder goed toegankelijk zijn. Daarover wordt gesproken met onder meer TRAILS (longitudinaal jongerenonderzoek naar psychische problemen), het Sociaal-Cultureel Planbureau, het Nationaal Tweelingen Register, COOL (Cohortonderzoek onderwijloopbanen), NEMESIS (bevolkingsonderzoek van het Trimbos Instituut) en de Netherlands Kinship Panel Study (NKPS) van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut. Ook het project over criminaliteit onder pubers van de Univer-

siteit Utrecht, dat afgelopen voorjaar een subsidie kreeg in het kader van de ronde NWO Middelgroot (zie p.3) is relevant voor de DANS-verkenning. Daarnaast zijn er regionale epidemiologische cohortstudies en sinds kort ook een Landelijke Jeugdmonitor, gecoördineerd door het CBS. In het najaar wordt op basis van de verkenning bij de KNAW een symposium georganiseerd, waar wordt gedebatteerd over de prioriteiten bij het inrichten van een Jeugdportaal en over voor- en nadelen van het onvoorwaardelijk beschikbaar stellen van jeugdonderzoeksgegevens via het portaal. Contactpersoon bij DANS is Henk Vinken. (MdG)

COLOFON

e-data@research is het kwartaalblad in Nederland over data en onderzoek in de alfa- en gammawetenschappen. Het verschijnt onder auspiciën van DANS, het Huygensinstituut, het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, het Centraal Bureau voor de Statistiek, de Koninklijke Bibliotheek en de Vereniging voor Geschiedenis en Informatica. Toezending kosteloos aan relaties van de stakeholders en op verzoek aan studenten in de alfa- en gammarichtingen. Oplage: 7500. *e-data@research* is online te raadplegen op www.edata.nl

Uitgever: Stichting Uitgeverij *e-data@research*, Postbus 93067, 2509 AB Den Haag
Redactieadres: Postbus 93067, 2509 AB Den Haag; t (070)3494450 f (070)3494451 e edata@dans.knaw.nl
Redactie: Inge Angevaere, Ronald van der Bie, Peter Boot, Martijn de Groot (hoofd/eindredacteur), Thijs Hermsen, Jetske van der Schaaf
Aan dit nummer werkten mee: Jan Blokker jr., Marjolein van den Dries, Jeffrey van der Hoeven, René van Horik, Wouter Kool, Lieke

Ploeger, Yolanda Schothorst, Caroline van Wijk, Joris van Zundert.
Redactiesecretariaat: Lucas Pasteuning, Jetske van der Schaaf
Vormgeving en opmaak: Ellen Bouma
Productie: Uitgeverij Aksant, Amsterdam
Druk: Thieme Almere
ISSN: 1872-0374